

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

NEOLOGIZMLARGA OID MAQOLALARDA TERMINOLOGIYA MASALALARI VA LEKSIK IJODKORLIK

Sharipova Saboxon Abdillajonovna

Namangan davlat universiteti

Katta o'qituvchi

e-mail: sabohatsharipova2375@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada neologizmlar haqida chop etilgan ilmiy maqolalarda ko'tarilgan terminologiya masalalari va leksik ijodkorlik jarayonlari keng ko'lamda tahlil qilinadi. Ushbu tadqiqot zamonaviy o'zbek tilidagi neologizmlarning yaratilishi, ularning jamoatchilik va ilmiy muhitga integratsiyalashuvi, qo'llanilish jarayonida duch kelinadigan muammolarni o'rganadi. Terminologik noaniqliklar, til tizimiga moslashuv jarayonlari va yangi so'zlarni yaratishdagi milliy va xalqaro tajribalarni solishtirish orqali takomillashtirish yo'llari tavsia etiladi.*

Kalit so'zlar: *neologizmlar, terminologiya, leksik ijodkorlik, til o'zgarishi, o'zbek tili, lingvistika.*

Шарипова Сабохон Абдулладжоновна

Наманганский государственный университет

Старший преподаватель

E-mail: sabohatsharipova2375@gmail.com

Аннотация: *В данной статье проводится всесторонний анализ вопросов терминологии и процессов лексического творчества, поднятых в научных публикациях о неологизмах. Исследование рассматривает процесс формирования неологизмов в современном узбекском языке, их интеграцию в общественную и научную среду, а также проблемы, возникающие при их использовании. Сравнивая национальный и международный опыт, предлагаются пути совершенствования процессов адаптации языка и создания новых слов.*

Ключевые слова: *неологизмы, терминология, лексическое творчество, изменения языка, узбекский язык, лингвистика.*

Namangan State University

Senior Lecturer

Sharipova Saboxon Abdillajonovna

E-mail: sabohatsharipova2375@gmail.com

Abstract: *This article provides a comprehensive analysis of terminology issues and lexical creativity processes discussed in academic publications on neologisms. The study*

explores the formation of neologisms in the modern Uzbek language, their integration into public and academic environments, and challenges encountered in their usage. By comparing national and international experiences, the article suggests ways to improve language adaptation processes and the creation of new words.

Keywords: *neologisms, terminology, lexical creativity, language evolution, Uzbek language, linguistics.*

Kirish

Til jamiyatning doimiy o'zgarib boruvchi hodisasidir. Ijtimoiy, texnologik va madaniy o'zgarishlar natijasida yangi so'z va tushunchalarning yuzaga kelishi tabiiy jarayondir. Tilshunoslikda bu hodisa neologizmlar yaratish deb ataladi. Neologizmlar o'zbek tilida faqat tilning ichki imkoniyatlari bilan emas, balki boshqa tillardan o'zlashtirish yoki xalqaro atamalarni moslashtirish orqali ham yuzaga keladi. Bu jarayon, ayniqsa, so'nggi o'n yillikda jadal sur'atda amalga oshmoqda, chunki globallashtirish, texnologik taraqqiyot va axborot oqimining kengayishi yangi terminologiyaga bo'lgan talabni oshirdi.

Mazkur maqola neologizmlarning o'zbek tilida qo'llanilishidagi muammolarni, ularning terminologik xususiyatlarini va leksik ijodkorlikni o'rganishga bag'ishlangan. Asosiy e'tibor ilmiy maqolalardagi yangi so'zlarning qo'llanilishida uchrayotgan terminologik noaniqliklarga va ularning yechimiga qaratiladi.

Uslubiyat

Tadqiqot davomida quyidagi usullar qo'llanildi:

- **Tahliliy usul:** Zamonaviy neologizmlar bilan bog'liq maqolalar o'rganildi. Ularning terminologik aniqlik darajasi baholandi.
- **Taqqoslash usuli:** O'zbek va boshqa tillardagi yangi so'zlarni shakllantirish usullari solishtirildi.
- **Amaliy usul:** Yangi so'zlar va atamalarni qo'llash tajribalari tahlil qilindi. Manbalar sifatida ilmiy maqolalar, lug'atlar va terminologik qo'llanmalar ishlatildi.

Natijalar va muhokama

1. Neologizmlarning tasnifi: neologizmlar lingvistikadagi o'rganish obyekti sifatida o'z ichiga turli so'zlarni oladi. Ular quyidagi toifalarga bo'linadi:

- **Lingvistik neologizmlar:** Tilda yangi hosil bo'lgan yoki qayta shakllangan so'zlar (masalan, "mobil ilova").
- **Texnologik neologizmlar:** Yangi texnologiyalar va ularning natijasida yuzaga kelgan tushunchalar (masalan, "blokcheyn", "shtuchiy intellekt").
- **Madaniy neologizmlar:** Madaniyat va ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar natijasida yuzaga kelgan so'zlar ("gender tenglik", "o'zlikni anglash").

Har bir toifa tilga o'ziga xos xususiyatlarni olib kiradi, lekin bu yangi so'zlarning terminologik aniq bo'lishi va moslashuvi zarurdir.

2. Terminologiya masalalari

2.1. Terminologik noaniqliklar

Ko'pincha, bir xil mazmunga ega bo'lgan so'zlar har xil shaklda ishlatiladi. Masalan:

- **Digitalizatsiya – raqamli transformatsiya:** bu ikki so'z o'xshash mazmuni ifodalasa-da, bir xil ma'noda ishlatilmaydi.

- **Sanoatlashtirish – industrializatsiya:** o'zbek tilida muqobil variant bo'lsa ham, xalqaro shakl afzal ko'riladi.

Bu kabi noaniqliklar ilmiy muhitda tushunmovchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin.

2.2. Qabul qilishdagi qarshiliklar

Ba'zi neologizmlar tilga qabul qilinish jarayonida qarshilikka duch keladi. Masalan, "selfi" so'zi dastlab jamoatchilik tomonidan "o'zportret" sifatida tarjima qilingan bo'lsa-da, xalq tilida inglizcha shakli ko'proq qo'llanildi.

2.3. Standartlashtirish zarurati

Tilshunoslar va terminologlar tomonidan yangi so'zlarning standartlashtirilishi, ularning rasmiy qo'llanilishi uchun zarur qo'llanmalar yaratish lozim. Bu borada davlat til siyosati muhim rol o'ynaydi.

3. Leksik ijodkorlik

3.1. Ichki imkoniyatlar

O'zbek tili ichki imkoniyatlari orqali neologizmlarni yaratish an'anaviy usullardan biridir. Masalan, "zamin" so'zidan "zamonaviy", "yozuv" so'zidan "yozuvchi" hosil qilinganidek, yangi tushunchalar uchun ham milliy ildizlardan foydalanish zarur.

3.2. O'zlashma so'zlar

Boshqa tillardan so'z o'zlashtirish zamonaviy lingvistikaning muhim qismi hisoblanadi. Ammo bu jarayonda o'zbek tilining fonetik va morfologik qoidalariga moslashuv muhim:

- **Inglizcha "startup"** – o'zbek tilida "startap".
- **Frantsuzcha "boutique"** – "butik".

3.3. Shaxsiy ijodkorlik

Yozuvchilar, shoirlar va jurnalistlar tomonidan yangi so'zlarning yaratilishi adabiy va ommaviy tilga o'z ta'sirini ko'rsatadi. Masalan, Abdulla Qodiriyning "o'zbekcha" yangi so'zlar yaratish borasidagi hissasi.

4. Neologizmlarning funksional xususiyatlari

4.1. Ilmiy va texnik atamalar

Ilmiy-texnik neologizmlar, masalan, "nanozarracha" yoki "virtual reallik" atamalari, ilmiy tilni boyitadi. Ammo ularning aniqligi va tushunarligini ta'minlash uchun standartlar belgilanishi kerak.

4.2. Ommaviy va kundalik til

Jurnalistikada tez-tez uchraydigan "antitren" yoki "viral kontent" kabi so'zlar ommaviy madaniyatning bir qismi bo'lib qolmoqda. Bu so'zlar ko'pincha qisqa vaqt ichida muomaladan chiqib ketishi mumkin.

4.3. Globallashuv va lokalizatsiya

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Global tushunchalarni milliy tilga moslashtirishda muvozanatni saqlash muhimdir. Masalan, "Facebook" va "Twitter" kabi atamalarni o'zbek tiliga moslashtirishda xalqaro shakllarni saqlab qolish ustun kelmoqda.

5. Muammolar va takliflar

5.1. Terminologiya sohasidagi muammolar

1. Terminologik birlikning yo'qligi: ilmiy maqolalarda va kundalik tilda bir xil so'zning turli variantlari qo'llaniladi.
2. Standartlashgan lug'atlarning yetishmasligi.
3. Yangi so'zlarning tezkor qabul qilinmasligi.

Takliflar

1. **Lug'atlar yaratish:** Yangi so'z va atamalarni standartlashtiruvchi lug'atlar tuzish.
2. **Targ'ibot ishlari:** Jamoatchilikka yangi so'zlarni tushuntirish va qo'llanishini targ'ib qilish.

Xulosa

Neologizmlar bilan bog'liq terminologik masalalarni hal qilish va leksik ijodkorlikni rivojlantirish o'zbek tilining global sahnada raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqot terminologiyani standartlashtirish va yangi so'zlar yaratishda ilmiy va amaliy yondashuvlarni takomillashtirishni taklif etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vohidov A. "O'zbek tili: leksikologiya va leksikografiya masalalari." Toshkent, 2019.
2. Sharipova, S. (2024). USAGE OF NEOLOGISMS IN MEDIA DISCOURSE. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 6(09), 84-87.
3. Sharipova, S. (2024). Lexical-Semantic Classification of Neologisms in Media Discourse. *Pubmedia Jurnal Pendidikan Bahasa Inggris*, 2(1), 7-7.
4. qizi Lutfiddinova, H. B., Abdurahmanov, M. G., & Sharipova, S. A. (2023). INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR THE DEVELOPMENT OF LEXICAL COMPETENCE IN TEACHING NEWSPAPER CLICHES AND PHRASES. *GOLDEN BRAIN*, 1(6), 118-121.
5. Abdillajonovna, S. S. (2023). TILSHUNOSLIKDA MEDIA MATN TALQINI VA TAVSIFI. *Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan*, 1(9), 12-22.
6. Israilovich, I. U., & Abdillajonovna, S. S. (2019). The english language is the one that unites different cultures. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 9(4), 68-71.
7. Saidkodiroya, D. (2020). DEVELOPMENT AND FUNCTIONS OF THE INTERNET TERMINOLOGY: ABBREVIATION AND NOMINATION. *Philology Matters*, 2020(4), 67-84.

8. Saidqodirova, D. S. (2017). Linguistic study of Internet terms in English and Uzbek. Dis. PhD.
9. Saidkadirova, D. (2020). PHENOMENON OF RETERMINOLOGIZATION IN THE FORMATION OF INTERNET TERMS. *Theoretical & Applied Science*, (6), 106-110.
10. Саидкодирова, Д. С. (2011). Лингвистические аспекты изучения лексики Интернета. *Вестник Нижегородского университета им. НИ Лобачевского*, (3-1), 356-360.
11. Sharipova, S. A., Erkulova, F. M., & Mamatova, D. M. (2019). Developing of professional competence of students by using authentic texts in teaching english. *Theoretical & Applied Science*, (11), 281-284.
12. Sharipova, S. A. (2019). Teaching foreign language with authentic text materials. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(8), 301-306.
13. Kupaysinova, Z., Ilkhamova, I., Sharipova, S., & Yuldasheva, D. (2022). THE SEMANTIC IN NOUN PHRASES. *Science and innovation*, 1(B7), 1419-1420.
14. Xayrulloevna, S. Z. (2024). THE NOIR LEGACY AND ITS INFLUENCE ON CONTEMPORARY LITERATURE. *International Journal Of Literature And Languages*, 4(05), 18-24.
15. Ismoilova, M., Maqsudova, G., Sharipova, S., & Yuldasheva, D. (2022). COMPARATIVE TYPOLOGY: TYPES, SUBJECT MATTER, TASKS, APPROACHES AND CLASSIFICATION. *Science and innovation*, 1(B7), 1544-1546.
16. Mahmudova, N., & Sharipova, S. (2022). METONYMY IN ENGLISH. *Science and innovation*, 1(B8), 30-33.
17. Abdillajanovna, S. S., & Rustamovna, A. J. (2022). Lexical semantic study of legal terms in English and Uzbek languages. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, 15, 63-65.
18. Karimova D. "Zamonaviy lingvistika va o'zbek tilida neologizmlarning shakllanishi." *Lingvistika ilmiy jurnali*, 2022.
19. Crystal, D. *Language and the Internet*. Cambridge University Press, 2015.
20. Uzbek Academy of Sciences. "Terminologik qo'llanma." Toshkent, 2021.